

Til: Norsk Miljøstabilisering AS
Fra: Advokatfirmaet Simonsen Vogt Wiig AS
v/Advokat Sigurd Knudtzon og Advokatfullmektig Anette Istre

Ansvarlig advokat:
Sigurd Knudtzon

Vår ref.:
65988 501 SKN/AIS

Oslo
15. mai 2015

BRUK AV MILJØSTABILISERING PÅ KONSERVERT GRAVINNHOLD – JURIDISK VURDERING

1 Om notatet

Dette notat er utarbeidet av Advokatfirmaet Simonsen Vogt Wiig AS på oppdrag for Norsk Miljøstabilisering AS. Notatet er utarbeidet i to versjoner, en fullstendig versjon som blant annet går nærmere inn på eiendomsrettslige forhold knyttet til gravplassene, samt en kortversjon.

Nærværende notat utgjør det fullstendige notatet ("**Hovednotatet**"). For en forenklet gjennomgang av hovedkonklusjonene i notatet, vises det til kortversjonen ("**Kortnotatet**").

2 Sakens bakgrunn

2.1 Manglende nedbrytning

På norske kirkegårder finnes det anslagsvis opp mot en million gravplasser hvor innholdet i gravene er blitt konservert som følge av at det enten ikke er tilstrekkelig luft i jordsmonnet, og/eller at det er for mye fuktighet tilstede. I slike tilfeller forhindrer jordsmonnet at levningene gjennomgår en naturlig nedbrytningsprosess. I stedet dannes det adipocere som er en omdanning av kroppens underhudsfett til voks eller stearin, der kroppen mer eller mindre forblir permanent intakt. Slike graver har tidligere gjerne blitt betegnet som "leirgraver". I det følgende vil begrepet "*Konserverte gravplasser*" eller "*Konservert gravinnhold*" bli benyttet, da disse karakteristikkene fremstår som mer dekkende for den problemstillingen man står overfor.

Etter 20 år utløper normalt fredningstiden på en grav, og dersom de etterlatte ikke ønsker å forlenge festetiden, vil graven tas i bruk av ny fester. Dette forutsetter imidlertid at det ikke finnes mer enn grove benrester og kisterester i jordsmonnet. Finner man større spor etter levninger enn dette, hvilket vil være tilfellet der det finnes Konservert gravinnhold, kan graven ikke gjenbrukes. Den vil i stedet måtte bli fredet for all fremtid. Den samme problemstillingen vil oppstå dersom en grav som brukes som familiegrav inneholder Konservert gravinnhold.

Konserverte gravplasser er problematisk fordi tilstanden setter en fullstendig sperre for at gravplassen vil kunne brukes på nytt i fremtiden, som forutsatt. I tillegg vil vissheten om manglende nedbrytning kunne oppleves svært belastende for de etterlatte. Kontakt med Konservert gravinnhold vil også komme i konflikt med de ansattes på gravlunden sine rettigheter etter arbeidsmiljøloven.

Det følger av gravferdsloven § 2 at hver kommune plikter å ha tilgjengelige gravplasser tilsvarende 3 % av kommunens befolkning. Et stort antall Konserverte gravplasser fordrer at Kommunene stiller nytt

areal til disposisjon for å overholde et slikt lovpålagt krav.

2.2 Gjenoppretting av den naturlige nedbrytningsprosessen

Norsk Miljøstabilisering AS ("NOMIAS") er det eneste selskapet på verdensbasis som har utviklet en effektiv metode for å gjenopprette nedbrytningsprosessen i denne typen graver. Metoden går ut på å injisere ulesket kalk inn i gravene, ved at en avansert maskin borer flere små hull i jorden ("Miljøstabilisering"). Miljøstabilisering utføres fra bakkenivå, uten behov for å grave opp graven.

Metoden har imidlertid tidligere kun blitt benyttet på de såkalte "plastgravene", graver hvor levningene før gravlegging ble svøpt i plastfolie. Problemet skriver seg fra en praksis som pågikk fra tidlig 1950- til tidlig 1980-tallet.

Spørsmålet som skal vurderes i nærværende notat er hvorvidt man etter gjeldende rett også vil kunne foreta Miljøstabilisering på andre graver med Konservert gravinnhold, etter at den normale fredningstiden er utløpt.

3 Oppsummering av notatets konklusjoner

Norske gravlunder eies normalt av soknene selv, gjennom det lokale kirkelige fellesrådet, og er således ikke kommunens eiendom. Også forvaltningen av gravlundene er etter loven lagt til fellesrådet, men loven åpner for at forvaltningsansvaret kan overføres til kommunen gjennom en avtale som må godkjennes av departementet. Slik overdragelse av forvaltningsmyndighet er så langt blitt gjort i fem norske byer.

Forvaltningsansvaret, som enten vil være tillagt fellesrådet eller kommunen, innebærer blant annet at forvalteren skal sørge for at gravlundene driftes i tråd med gjeldende regelverk, men også at forvalteren skal sørge for å ivareta kulturelle og verdimessige hensyn. I tillegg har forvalteren et arbeidsgiveransvar overfor de som arbeider på gravlundene.

Det økonomiske ansvaret som knytter seg til forvaltningen av gravlundene, ligger imidlertid hos kommunene. Kommunen må bevilge midler til fellesrådets drift av eksisterende gravlunder, og til utvidelse av disse, dersom dette er nødvendig ut i fra kravet om antall frie gravplasser i kommunen. At en gravplass skal kunne gjenbrukes etter endt festetid, vil derfor være i kommunenes interesse.

Etter gjeldende rett er det opp til forvalteren selv (enten dette er et kirkelig fellesråd eller kommunen) å avgjøre hvorvidt det skal utføres en Miljøstabilisering på graver med Konservert gravinnhold. Dette utgangspunktet er også gjentatt av Kulturdepartementet i departementets brev til Gravferdsetaten, datert 4. mars 2014. En gjennomgang av de relevante lover og forskrifter, viser at regelverket ikke er til hinder for at man etter endt fredning- og festetid beslutter å gjennomføre en Miljøstabilisering. Etter gjennomført Miljøstabilisering vil man lovlig kunne ta graven i bruk som kistegrav. Avgjørelsen må imidlertid besluttes innenfor rammene av forvaltningsoppdraget, som er definert i gravferdslovens § 3.

Selve formålet med kistebegravelsen, at den avdødes kropp skal nedbrytes som en del av den naturlige kretsløpet, taler for at det normalt vil harmonere bedre med forvalteroppdraget å foreta en Miljøstabilisering der det foreligger Konservert gravinnhold, fremfor ikke å gjøre dette.

Slik prosessen med Miljøstabilisering fungerer i dag, kan det vanskelig tenkes at gjennomføringen vil kunne komme i konflikt med forvalterens arbeidsgiveransvar. Med dagens teknologi unngår man det som tidligere har blitt ansett som brudd på arbeidsmiljøloven, nemlig at de ansatte kommer i direkte kontakt med Konservert gravinnhold.

Siden det i forvalteransvaret også ligger et ansvar for å ivareta verdietiske og kulturelle hensyn, burde den praksisen som har blitt gjennomført på plastgravene, nemlig å gi de etterlatte mulighet til å reservere seg mot at det foretas en Miljøstabilisering, vurderes videreført på graver med eksisterende festeforhold. En slik varslingspraksis er særlig aktuelt der forvalteren er klar over at en familiegrav må antas å inneholde Konservert gravinnhold, fordi manglende nedbryting vil forhindre at det foretas nye familiebegivelser på den aktuelle graven.

4 Fordeling av ansvar og beslutningsmyndighet

4.1 Hjemmelshaver

Det følger av gravferdsloven § 1, fjerde ledd, at gravplassene er soknets eiendom. Norske kirkegårder eies derfor normalt av det lokale kirkelige fellesrådet. Kirkelig fellesråd er et organ for soknene i hver kommune, og har ansvar for økonomiske og administrative oppgavene på vegne av soknet.¹

Dette er i tråd med utgangspunktet i kirkeloven § 17, tredje ledd, og bygger på den gamle hovedregelen om at kirke og gravplass anses som samme eiendom. Kommunen eier således verken kirke eller gravplass, selv om det er kommunen som har bevilget kjøpesummen for eiendommen. Denne hovedregelen er videreført også etter at skillet mellom stat og kirke ble vedtatt.

Det følger av lovkommentaren til gravferdsloven at også kommunalt innkjøp av gravplassareal uten tilknytning til kirkebygg må anses for å være soknets eiendom.

4.2 Forvaltningsansvaret

Etter gravferdsloven § 3 første ledd, har kirkelig fellesråd ansvaret for at gravplassene forvaltes "med orden og verdighet i samsvar med gjeldende bestemmelser".

Det følger av gravferdsloven § 23 andre ledd, at kirkelig fellesråd og kommunen kan avtale hvorvidt ansvaret og myndigheten kirkelig fellesråd er tillagt etter gravferdsloven, skal overføres til kommunen.

Forvaltningsansvaret for gravlunder i Norge vil således være tillagt enten **kirkelig fellesråd** eller **kommunen selv**, eventuelt menighetsrådet i samråd med én representant fra kommunen, dersom den aktuelle kommunen bare har ett sokn, jf. § 23 første ledd. Det følger av gravferdsforskriften § 37 at bestemmelsene om forvaltningsansvar i gravferdsloven § 23 gjelder tilsvarende for bestemmelsene i forskriften.

Dette innebærer at det er det lokale fellesrådet, eller kommunen selv, som må sørge for at norske gravlunder forvaltes og driftes i tråd med gjeldende regelverk.

Det følger av forarbeidene² til gravferdsloven at forvaltningsansvaret ikke bare er et juridisk eller praktisk-administrativt ansvar, men at forvaltningsansvaret også omfatter kulturelle og verdimessige hensyn. Med fellesrådets forvaltningsansvar følger også arbeidsgiveransvaret for de som er ansatt på arbeidsplassen. Arbeidsgiveransvaret følger også uttrykkelig av kirkeloven § 14, tredje ledd.

I det følgende vil betegnelsen "**Forvalteren**" referere seg til den instans som har forvaltningsansvaret på den aktuelle kirkegården, enten dette er fellesrådet, eller om ansvaret er overført til kommunen. Vurderingstemaet vil bli det samme uavhengig av hvem som utfører forvalteroppgaven.

4.2.1 Forvaltningsansvaret i Oslo kommune

I Oslo kommune har gravferdsvirksomheten blitt utøvet av kommunen gjennom Gravferdsetaten. Forvaltningen har likevel vært organisert som en mellomløsning, ved at Oslo kommune har hatt driftsansvaret for gravferd, og fellesrådet har vært tillagt selve forvaltningsansvaret. Ordningen synes å være under revisjon, og om denne fordelingen kommer til å fortsette slik den er i dag vil trolig avklares i løpet av sommeren 2015.

¹ Ethvert kirkelig fellesråd har status som et selvstendig rettssubjekt

² Innst. O. nr. 46 (1995-1996)

4.3 Økonomisk ansvar

Det følger av gravferdsloven § 3, andre ledd, at kommunen har ansvaret for utgifter til anlegg, drift og forvaltning av gravplasser, etter budsjettforslag fra fellesrådet. Bevilgninger etter slike budsjettforslag reguleres av kirkeloven § 15.

Etter kirkelovens § 15, fjerde ledd kan også en avtale om kommunal tjenestestyring med kirkelig fellesråd tre i stedet for særskilt bevilgning til formål som nevnt i § 15. Bestemmelsen legger i utgangspunktet opp til at kirkelig fellesråd skal fremme et budsjettforslag overfor kommunen om bevilgning av midler til blant annet utgifter til anlegg og drift av gravplasser.

Uavhengig av hvilken ordning som er valgt i den enkelte kommune, er anlegg og drift av gravplasser en del av kommunens økonomiske ansvar.

5 Krav til tilgjengelige gravplasser

Gravferdsloven stiller krav til at det i hver kommune skal være et visst antall gravplasser tilgjengelig. Etter lovens § 2 skal det til en hver tid være tilgjengelig gravplasser tilsvarende 3 % av kommunens befolkning. Det følger av lovens forarbeider at hensynet til de etterlattes behov for å ha kirkegården i sitt nærmiljø tilsier at man søker å anlegge mindre kirkegårder fremfor store sentralkirkegårder, jf. Ot.prp.nr.64 (1994-1995).

Av gravferdsforskriften § 2 er ansvaret for å sørge for tilstrekkelig antall gravplasser tillagt kommunen. I samarbeid med kirkelig fellesråd må kommunen påse at nødvendig areal blir regulert i henhold til plan- og bygningslovens regler.

6 Uttalelser fra Kulturdepartementet

I 2008 kom Kulturdepartementet med et rundskriv hvor departementet anbefalte bruk av kalkinjiserings på såkalte "plastgraver" (Rundskriv V-18N 2008). På dette tidspunktet var plastgravproblematikken svært aktuell, og man ønsket å sikre en ensartet praksis for hvordan de ulike soknene håndterte problematikken, også arbeidsrettslig. Rundskrivet inneholdt derfor anbefalinger for hvordan lokale forvaltere skulle håndtere de utfordringene plastgravene reiste.

I rundskrivet fra 2008 fremholdt departementet at bruk av Miljøstabilisering på plastgraver ville få bukt både med problematikken rundt manglende nedbryting og med de arbeidsrettslige problemstillingene i tilknytning til dette (rundskrivet bruker betegnelsen "kalking" når det er tale om Miljøstabilisering). Videre ble det fremholdt at metoden må antas å være rimeligere rent kostnadmessig fremfor å anlegge nye gravplasser et annet sted. Departementet konkluderte også med at metoden ikke kunne anses som uetisk.

Etter at rundskrivet ble utstedt har metoden blitt hyppig anvendt for å løse plastgravproblematikken, og det med stort hell. Hittil har det blitt foretatt Miljøstabilisering på over 20 000 plastgraver.

Kulturdepartementet har ikke ønsket å komme med noe nytt rundskriv med anbefalte retningslinjer for graver med Konservert gravinnhold, såkalte "leirgraver", men har vist til at rundskrivet for 2008 kun gjaldt plastgravproblematikken. Uttalelsen taler for at man ikke kan lese rundskrivet fra 2008 antitetisk: Det at Kulturdepartementet ikke tok stilling til bruk av Miljøstabilisering på leirgravene, innebærer ikke at departementet har tatt et standpunkt til hvorvidt metoden også bør tas i bruk på andre graver med Konservert gravinnhold.

Departementet viser i stedet til gravferdsloven § 3, som gir de lokale gravferdsmyndighetene ansvaret for å forvalte gravplassene "med orden og verdighet". Etter departementets syn faller vurderingen av om det bør benyttes Miljøstabilisering også på graver med Konservert gravinnhold (leirgravene), inn under et slikt forvalteransvar.

7 Rettslig vurdering

7.1 Feste av grav

Forvalteren kan inngå avtale om feste av grav, i henhold til gravferdsloven § 14. Festeren vil være den avdødes nærmeste pårørende, jf. gravferdsloven § 9 fjerde ledd, jf. andre ledd.

Det er ikke anledning til å kreve festeavgift av festeren i gravens fredningstid, jf. gravferdslovens § 6 om rett til fri grav. Fredningstiden vil normalt være 20 år, jf. § 8, men vedtektene på den aktuelle gravplassen kan fastsette en lenger fredningstid.

Etter at fredningstiden er utløpt har Forvalteren anledning til å kreve festeavgift fra fester, dersom fester ønsker å forlenge festeavtalen. Reglene for feste og festeavgift skal fremgå av fellesrådets vedtekter.

7.2 Situasjonen etter endt festetid

Dersom festeren velger å ikke forlenge festetiden etter endt fredningstid, vil festeforholdet være avsluttet etter 20 år (med mindre annet følger av det aktuelle fellesrådets vedtekter). Som hovedregel innebærer endt fredningstid og endt festeforhold at graven vil kunne disponeres på nytt, jf. gravferdsloven § 8 første ledd.³

Lovens hovedregel om gjenbruk av graven etter 20 år modifiseres gjennom gravferdsforskriften § 12 tredje ledd, som angir at graven kun kan brukes på nytt "når det ikke finnes annet enn grove knokler og kisterester etter tidligere gravlegging".

Det oppstår da en mellomstasjon hvor graven ikke lenger er fredet, men loven likevel sperrer for gjenbruk. I en slik situasjon oppstår gjerne spørsmålet om det skal foretas en Miljøstabilisering, eller om graven må fredes for all fremtid.

7.3 Rett til å beslutte Miljøstabilisering

Problemstillingen knyttet til å beslutte en Miljøstabilisering reguleres ikke konkret av verken lov eller forskrift.

Den eneste bestemmelsen i gravferdsloven som potensielt kunne ha kommet til anvendelse på forholdet er lovens § 4 som krever tilslutning fra kommunen og tillatelse fra bispedømmerådet dersom en gravplass skal nedlegges eller vesentlig endres. En Miljøstabilisering vil vanskelig kunne sies vesentlig å endre gravplassen, da Miljøstabiliseringen bare igangsetter den prosessen man forutsatte skulle skje da levningene ble gravlagt. Videre er det heller ikke tale om noen nedleggelse av plassen, gravplassen er jo nettopp ment å kunne brukes på nytt etter gjennomført Miljøstabilisering. Bestemmelsen må derfor antas ikke å komme til anvendelse på forholdet.

7.3.1 Ingen forbud mot Miljøstabilisering etter gjeldende rett

For graver som inneholder Konservert gravinnhold oppstår det en situasjon hvor fredningstiden er utløpt, jf. § 8 og gravplassens vedtekter, men hvor graven likevel ikke vil kunne brukes på nytt fordi levningene ikke har gjennomgått den forutsatte nedbrytningsprosessen.

³ Fredningstiden gjelder nye kistegraver og omfatter ikke plassering av urner.

Når fredningstiden er opphørt uten at de pårørende har valgt å forlenge festetiden, vil det ikke lenger eksistere noen festeforhold i juridisk forstand. Gravplassen vil i prinsippet være fellesrådets eiendom, og kommunen vil ha det økonomiske ansvaret for plassen.

Dersom Forvalteren er klar over at graven inneholder Konserverte gravinnhold, blir det i utgangspunktet opp til Forvalteren hvorvidt man ønsker å igangsette tiltak for å avhjelpe den oppståtte situasjonen.

7.3.2 *Forvalteroppgaven blir retningsgivende*

Problemstillingen må etter vårt skjønn vurderes ut i fra Forvalterens lovpålagte plikter som forvalter, jf. gravferdsloven § 3 jf. § 23. I de kommunene hvor fellesrådet har overført forvaltningsmyndigheten sin til kommunen, blir det opp til kommunen å vurdere spørsmålet.

Forvalteren skal forvaltes "med orden og verdighet" i samsvar med gjeldende bestemmelser. Gjeldende bestemmelser sperrer etter vårt syn ikke for at det foretas en Miljøstabilisering av graven. Gode grunner taler for at det vil harmonere bedre med forvalteroppdraget å foreta en Miljøstabilisering av graven, fremfor å la det konserverte innholdet bli liggende i jorden for all overskuelig fremtid. I sær fordi sistnevnte bryter med hele forutsetningen for gravlegging, nemlig at den avdødes levninger skal inngå som del av det naturlige kretsløpet, slik at det etter 20 år kun vil være grove benrester igjen på gravplassen.

Dersom det skal foretas en Miljøstabilisering må forvalteren imidlertid også sørge for at prosessen skjer innenfor rammene av "orden og verdighet", altså vil man også måtte trekke inn kulturelle og verdimessige hensyn når en slik ordning vurderes. Man vil da måtte foreta en vurdering med tanke på hensynet til den avdøde og hensynet til de etterlatte.

7.3.3 *Kulturdepartementets rundskriv fra 2008*

En slik vurdering er tidligere foretatt av kulturdepartementet for tilsvarende problemstilling, men den gang for de såkalte plastgravene. Det ble i rundskrivets vedlagte orienteringsskriv påpekt at departementet ikke hadde tatt stilling til bruk av Miljøstabilisering også for graver med Konserverte gravinnhold (leirgraver), og at det her kunne oppstå eventuelle andre problemstillinger for disse, enten av praktisk eller av etisk art. Departementet har senere også presisert at rundskrivet kun gjelder plastgravene.

Det er vanskelig å se hvorfor gravene som inneholder Konserverte gravinnhold skulle stille seg i en annen posisjon enn plastgravene, både juridisk, praktisk eller etisk. I begge tilfeller er forutsetningen for selve gravritualet – at levningene gravlegges for å gjennomgå en naturlig nedbrytningsprosess – brutt ved at den forventede prosessen har stagnert på et tidlig tidspunkt.

7.3.3.1 *Eventuelle nye problemstillinger av etisk art*

Plastgraver og graver med Konserverte gravinnhold har den ting til felles at det er måten levningene har blitt begravet på som er årsaken til at nedbrytningsprosessen har stagnert. I begge tilfellene har gravleggingen ført til at de nødvendige forutsetningene for en naturlig nedbrytningsprosess ikke er tilstede – i plastgravens tilfelle ved at den gravlagte ble svøpt i plast, og i gravene med Konserverte gravinnholds tilfelle ved at man har plassert kisten i et jordsmonn som ikke er egnet til at det skjer noen nedbryting. Man kan således si at gravlegging i uheldig jordsmonn også vil være et menneskeskapt problem, på lik linje med innpakkingen som skjedde i plastgravtilfellene.

For de etterlatte vil det formodentlig være en like stor påkjenning å vite at den avdøde ligger så å si intakt i jorden flere tiår etter begravelsen, uavhengig av om årsaken er plastfolie eller leirholdig jord.

Prosesen som utarter seg er ofte også lik for begge tilfeller: Det dannes adipocere som innkapsler levningene og hindrer videre nedbryting.

Det har fra departementets side blitt pekt på at en forlenget fredningstid muligens vil kunne løse problematikken rundt graver med Konservert gravinnhold. Dette bygger på en feil forståelse av adipocereproblematikken. Når prosessen først har stanset opp, slik den vil gjøre i graver med Konservert gravinnhold, vil ikke en forlenget fredningstid kunne løse problemet. Adipocere innebærer nemlig ikke en forsinket, naturlig, nedbrytningsprosess, men en fullstendig stans av en slik prosess. Å forlenge gravtiden vil derfor ikke innebære noen løsning, kun en forskyvning av problemet.

Da departementet utarbeidet sitt rundskriv av 2008 var teknologien rundt Miljøstabiliseringsprosessen kommet vesentlig kortere enn den har i dag. Det var også forsket mindre på prosessen enn hva som nå er tilfellet. Det kan i dag fastslås at en Miljøstabilisering ikke kan sammenliknes med en kremasjon. Den temperatur som oppnås er betydelig lavere enn hva som er tilfellet ved en kremasjon, og det vil ikke oppstå noen form for forbrenning eller askedannelse. NOMIAS' teknologi innebærer kun en igangsettelse og fremskyndelse av den naturlige nedbrytningsprosessen.

Per i dag er over 20 000 plastgraver blitt kalkbehandlet. Man har høstet svært gode erfaringer knyttet til dagens metode, og en stor del av de behandlede gravplassene er tatt i bruk på nytt. Normalt vil en gravplass tas i bruk ett år etter at det er foretatt en Miljøstabilisering.

For i størst mulig grad å forvise seg om at gjennomføringen av Miljøstabiliseringen ikke kommer i konflikt med kulturelle og miljømessige hensyn, vil det være ryddig at en Miljøstabilisering skjer i samråd med den avdødes etterlatte, dersom det fremdeles foreligger et festeforhold på gravplassen. Det vil da være opp til de etterlatte å avgjøre hvorvidt de har motforestillinger mot at det gjennomføres en Miljøstabilisering. En slik reservasjonsmulighet ble gitt de pårørende i forbindelse for plastgravene.

Det vil også være hensiktsmessig at fellestrådene utvikler klare retningslinjer på hvordan og i hvilke tilfeller man skal ta i bruk teknologien med Miljøstabilisering, for å sikre en trygg, etisk og ensartet praksis.

7.3.3.2 Eventuelle nye problemstillinger av praktisk art

Dagens teknologi vil kunne gjennomføres like godt på graver med Konservert gravinnhold (leirgravene) som på plastgravene. Miljøstabilisering av graver med Konservert gravinnhold reiser derfor ingen nye problemstillinger av praktisk art.

7.3.4 *Forholdet til arbeidsmiljøloven*

Det hører inn under forvalteroppgaven at Forvalteren har et arbeidsgiveransvar for de ansatte på gravlundene. Arbeidsgiveransvaret innebærer at Forvalteren må påse at bestemmelsene i arbeidsmiljøloven overholdes, jf. arbeidsmiljøloven § 2-1.

Det følger av lovens § 4-4 om krav til det fysiske arbeidsmiljøet, at fysiske arbeidsmiljøfaktorer skal være "fullt forsvarlig" ut fra hensynet til arbeidstakernes helse, miljø, sikkerhet og velferd, jf. første ledd. Etter § 4-5 første ledd skal arbeidsmiljøet ved håndtering av kjemikalier og biologisk materiale være tilrettelagt slik at arbeidstaker er sikret mot "ulykker, helseskader og særlig ubehag". Kjemikalier og biologisk materiale skal fremstilles, pakkes, brukes og oppbevares slik at arbeidstaker ikke utsettes for helsefare.

Arbeidstilsynet har tidligere uttalt, i forbindelse med plastgravproblematikken, at dersom de ansatte kommer i kontakt med delvis nedbrutte levninger, så vil dette innebære brudd på arbeidsmiljøloven.

Ved å ta i bruk NOMIAS' teknologi for Miljøstabilisering vil arbeidstakerne unngå slik kontakt med Konserverte gravinnhold. Slik teknologien har utviklet seg vil det heller ikke foreligge noen fare for at de ansatte blir utsatt for helsefare grunnet bruk av kjemisk materiale.

Med vennlig hilsen
Simonsen Vogt Wiig



Sigurd Knudtzon
Advokat/Partner
sigurd.knudtzon@svw.no



Anette Istre
Advokatfullmektig
anette.istre@svw.no

